

LUND UNIVERSITY

Rotvältedepån: Arkeologisk efterundersökning av en flintdepå vid Ageröds och Rönneholms mossar: Ageröd 1:29, Munkarp socken, Höör kommun, Skåne.

Sjöström, Arne; Hammarstrand Dehman, Karina

2015

Link to publication

Citation for published version (APA):
Sjöström, A., & Hammarstrand Dehman, K. (2015). *Rotvältedepån: Arkeologisk efterundersökning av en flintdepå vid Ageröds och Rönneholms mossar: Ageröd 1:29, Munkarp socken, Höör kommun, Skåne.* (Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet; Vol. 13). Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Total number of authors:
2

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 01. Jul. 2025

Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia,
Lunds universitet.
Nr 13

Rotvältedepån

Arkeologisk efterundersökning av en flintdepå vid Ageröds och Rönneholms mossar

Ageröd 1:29
Munkarp socken
Höör kommun
Skåne

Arne Sjöström & Karina Hammarstrand Dehman

Institutionen för arkeologi och antikens historia

LUNDS UNIVERSITET

Rapporter från Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet. Nr 13.

Rotvältedepån. Arkeologisk efterundersökning av en flintdepå vid Ageröds och Rönneholms mossar. Ageröd 1:29, Munkarp socken, Höör kommun, Skåne.

Arne Sjöström & Karina Hammarstrand Dehman

Lund 2015

© Författarna och Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds universitet

Dnr, Länsstyrelsen 431-10605-2014

ISBN 978-91-89578-57-9

Omslagsbild: Fyndplatsen för flintdepån, i rotvältan framför Karina Hammarstrand Dehman. Vy från sydost. Foto: Arne Sjöström.

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Undersökningsresultat	7
Diskussion	17
Referenser	19
Tekniska och administrativa uppgifter	20

Sammanfattning

Vid en inventering av mesolitiska boplatser kring Ageröds och Rönneholms mossar våren 2014, genomförd av Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet, påträffades en flintdepå i en rotvälta. Depån hade lyfts upp från marken när ett flertal granar fallit omkull vid en storm drygt ett år före upptäckten. Kvar bland rötter och jord i rotvältan satt tre större flintstycken fast och nedanför dessa låg ytterligare två flintor som lossnat från rotvältan och fallit ner på marken. För att klargöra om det fanns fler flintor kvar i och nedanför rotvältan beslutades i samråd med Länsstyrelsen att en efterundersökning skulle genomföras på platsen. Vid undersökningen framkom inga ytterligare fynd i marken, men i rotvältan påträffades två fragment av flintspån. Depån hade lagts ner i kanten av en före detta fornsjö eller våtmark, som idag är torrlagd och planterad med gran. I samband med undersökningen kunde konstateras att det på ett angränsande fält förekommer spridd flinta och två större flintkoncentrationer som utgör tydliga boplatser, varav en är belägen nära fyndplatsen för depån. Flintorna i depån består av tre förarbeten till spånkärnor och två minimalt bearbetade flintnoduler. Utifrån formen på en av kärnorna, som utgörs av en handtagskärna, kan depån grovt dateras till sen maglemosetid - kongemosetid.

Inledning

I samband med en inventering av mesolitiska lämningar i omgivningarna runt Ageröds och Rönneholms mossar som genomförs inom det s.k. Rönneholmsprojektet (Larsson & Sjöström 2010, 2011a, 2011b, 2013), påträffades 2014-02-16 en depå med fem större flintor under en rotvälta (inom fastigheten Munkarp 1:29, Munkarp socken, Höörs kommun, Skåne). Depån var belägen i kanten av en stormfälld granskog vid ett kärr, ca 130 m nordost om Rönne å och ca 110 m norr om den forna norra strandkanten vid en före detta fornsjö, som numera utgörs av Rönneholms mosse (fig. 1, 2 och 3). Då området under rotvältan var delvis beväxt med förhållandevis höga örter och gräs bör granen ha fallit omkull drygt ett år tidigare, samtidigt som en stor mängd andra granar, i samband med någon av vinterstormarna 2012/2013. Eftersom jordlagret var förhållandevis intakt under rotvältan och stenblocken på marken fanns kvar i sina ursprungliga lägen, var det tänkbart att det fanns ytterligare flintor som kunde höra till depån. Det förestående röjningsarbetet i granskogen riskerade att skada fyndplatsen och eventuella kvarvarande fynd, när de stora rotvältorna skulle fällas tillbaka. I samråd med Länsstyrelsen beslutades att göra en efterundersökning på platsen. Arbetsinsatsen utfördes ideellt av författarna och länkas till det pågående Rönneholmsprojektet. Undersökningen genomfördes under en dag 2014-04-27 och denna rapport redogör för insatsen (Länsstyrelsen dnr: 431-10605-2014). Projektledare var Björn Nilsson och arkeologisk personal var Arne Sjöström och Karina Hammarstrand Dehman. En kort tid därefter röjdes den fallna skogen och rotvältan fälldes tillbaka ungefär i sitt ursprungliga läge. Inga större skador såg ut att ha förekommit på marklagren i området.

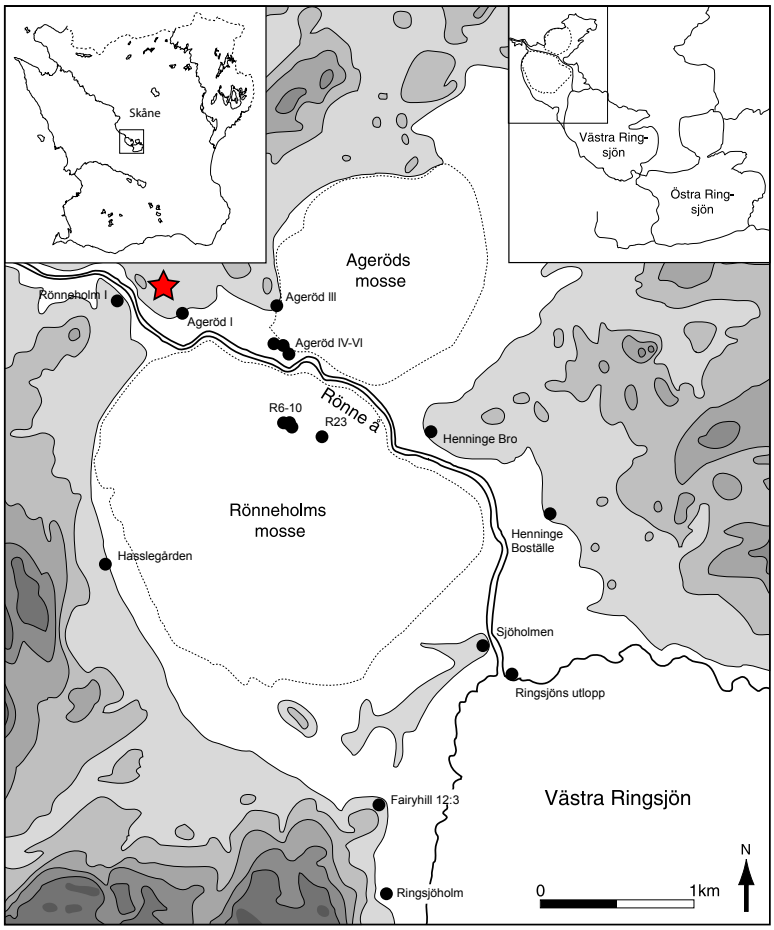

Fig. 1. Topografisk karta över området kring Ageröds och Rönneholms mossar, med utmarkering av några av de mesolitiska boplatser som undersökts av institutionen (ekvidistans: 5 m). Det orastrerade området nordväst om Västra Ringsjön är beläget under 55-meterskurvan och utgjorde under tidigmesolitisk tid en del av Ringsjön. De streckade linjerna markerar högmossarnas utbredning. Stjärnan markerar fyndplatsen för flintdepån.

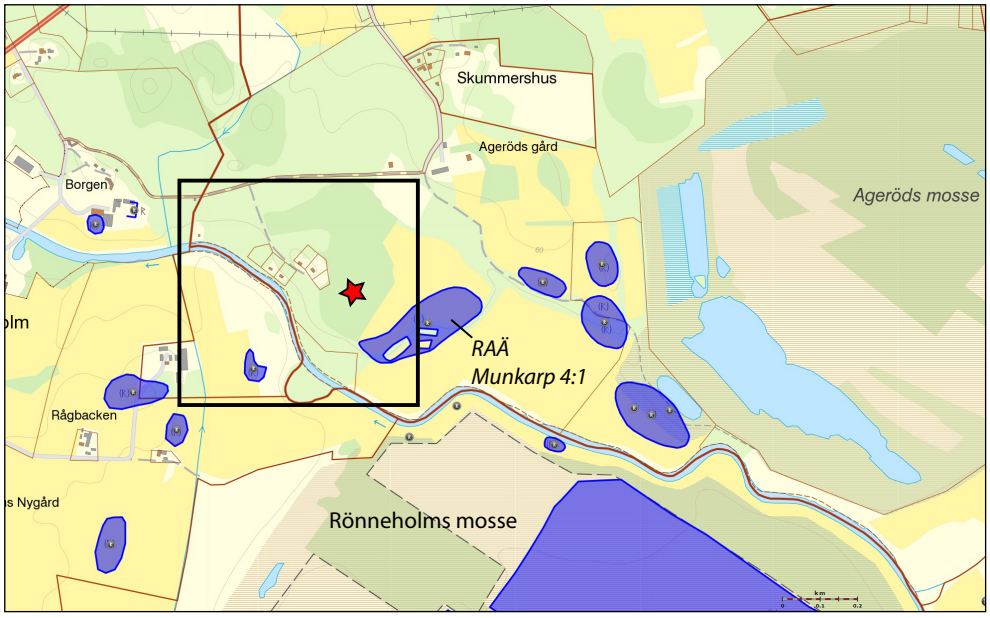

Fig. 2. Utdrag ur Fornsök. Den röda stjärnan markerar fyndplatsen för flintdepån ca 140 m nordväst om boplatskomplexet Ageröd I (RAÄ nummer Munkarp 4:1). Kvadraten anger området för den topografiska detaljkartan fig. 3.

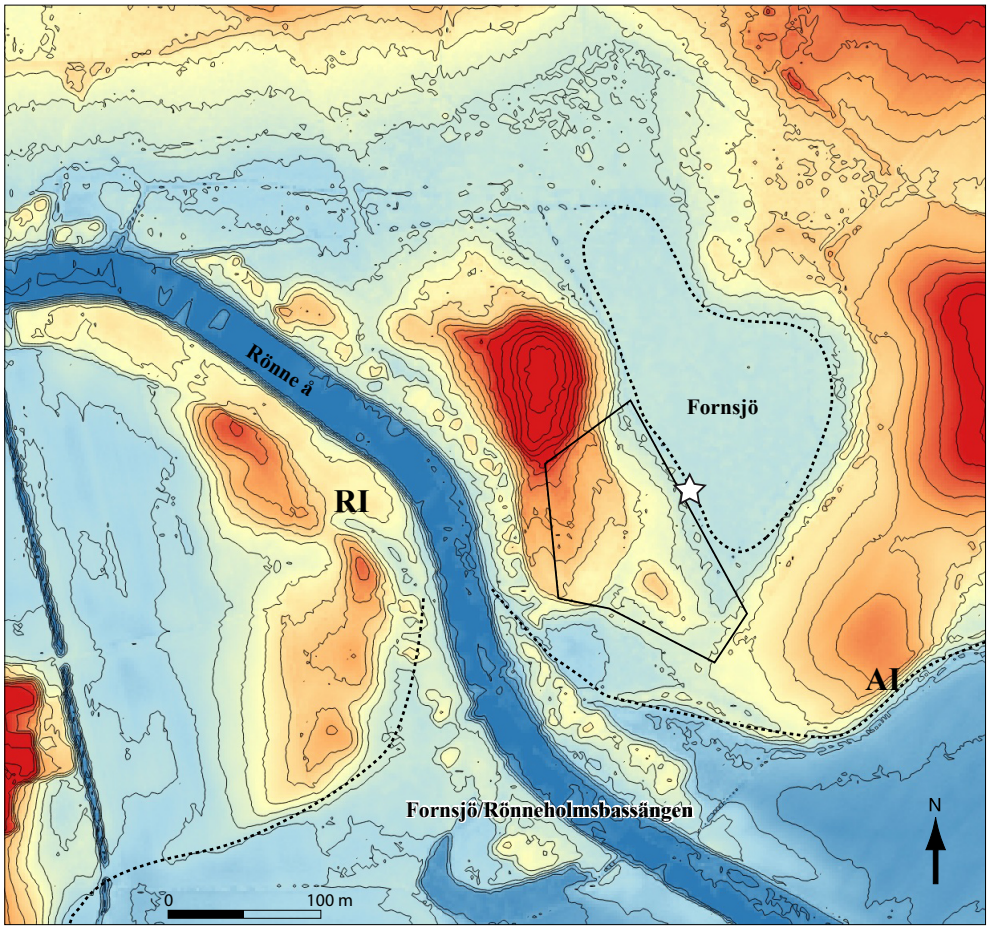

Fig. 3. Topografisk karta över närområdet kring flintdepån, baserad på LIDAR-data (© Lantmäteriet, i2014/764). Stjärnan anger fyndplatsen för depån och polygonen väster om denna markerar ett område med spridda flintor i en hyggesplöjning i en f d granskog. Det större flacka området (streckad linje öster om depån) markerar en mindre fornsjö som numera utgör ett granplanterat kärr. Den södra delen av kartan, söder om den streckade linjen, består av ängsmarker i kanten av Rönneholms mosse, tidigare en del av Ringsjön (Rönneholmsbassängen). De många små förhöjningarna utmed Rönne å utgörs av muddermassor från sjösänkningen 1883. Markerade större boplatsområden: RI = Rönneholm I och AI = Ageröd I. Ekvidistans: 0,5 m, mörkröd färg = högst, mörkblå färg = lägst.

Topografi och fornlämningsmiljö

Flintdepån har deponerats i ett område som under förhistorisk tid inte varit lika intensivt utnyttjat av människan som det nära strandområdet utmed Ageröds och Rönneholms mossar. Av samma anledning har området en bit från fornstränderna inte varit föremål för boplatsinventering i samma omfattning. Närmaste registrerade fornlämning är boplatsområdet Ageröd I, vid den forna strandkanten ca 140 m i sydostlig riktning (RAÄ Munkarp 4:1, fig. 2 och 3). Rikligt med slagen flinta har dock tidigare konstaterats vid det odlade fältet norr om Ageröd I, på ett avstånd av ca 80 m från depån. Det stora boplatskomplexet Rönneholm I, som undersöktes av Althin 1947, är beläget på en backe intill Rönne å, ca 200 m i västlig riktning (Althin 1954, ej registrerat i Fornsök). De intilliggande Ageröds och Rönneholms mossar är mycket rika på mesolitiska lämningar, vilka varit föremål för undersökning av institutionen/LUHM i mer än 80 år (Forssander 1930; Rydbeck 1930; Althin 1954; Larsson 1978, 1983; Larsson & Sjöström 2013;). Ageröds och Rönneholms mossar utgjorde, innan uppgrundningen under mellersta mesolitikum, en grund fornsjö som hängde samman med västra Ringsjön (Nilsson 1935, 1964, 1967).

Fältet väster om fyndplatsen för depån, som är ca 160x80 m, var vid tillfället för undersökningen nyplanterad med gran (svarta polygonen i fig. 3). Fältet är rikt på sten och stenblock och har därför troligtvis inte brukats för odling i någon större omfattning, utan i äldre tider använts mest som betesmark och sedan granodling. Troligtvis är detta anledningen till att man inte tidigare observerat några fornlämningar inom detta fält, trots att det ligger inom det fyndintensiva området utmed fornsjöns kant och Rönne å. För några år sedan skördade man den ca 50-åriga granskogen och innan man planterade de nya granarna gjorde man en hyggesplöjning. I den blottade jorden i plantraderna kunde några hundratal spridda flintor konstateras, i samband med undersökningen. Det enda mer precist daterbara flintföremålet var en triangelmikrolit av Sværdborgtyp, som låg närmast Rönne å. Flintorna låg spridda över hela fältet och två mindre koncentrationer kunde konstateras, bl.a. ett område med flera spån belägna ca 20 m uppför sluttningen i sydvästlig riktning från depån. Denna tidigare okända boplats kan eventuellt ha ett samband med deponeringen av depån. Den andra flintkoncentrationen var belägen på en mindre förhöjning i den södra delen av fältet (fig. 3). De båda boplatserna är inte direkt strandbundna vilket är ovanligt vid fornsjön. I samband med inventeringsarbetet runt mossarna har dock flera tidigare okända mesolitiska boplatser påträffats, som inte är direkt strandbundna. En förhållandevis stor maglemosetida boplats är belägen vid en mindre våtmark ca 600 m från Rönne å och 1 km norr om fornsjön (Rönneholmsbassängen). Inventeringen har visat att det finns ett stort antal tidigare okända stenåldersboplatser i omgivningarna.

I samband med att efterundersökningen genomfördes, gjordes även en serie sondborrningar i det kärr vid vars kant depån påträffades. Det kunde konstateras att kärret tidigare utgjort en grund fornsjö på ca 120x200 m (fig. 3). De organogena lagren av torv och gyttja uppgick som mest till 1 m. Det är dock svårt att utifrån den begränsade undersökningen avgöra om flintorna deponerats i en sjö eller ett kärr. Vid tiden innan den lilla fornsjön och Rönneholmsbassängen försumpades utgjorde backen närmast väster om depån en holme eller en ö vid högvatten. Även den backe där boplatskomplexet Rönneholm I är belägen kan ha utgjort en större ö. De båda backarna är belägna på ömse sidor om sjöns utlopp vid Rönne.

Undersökningsresultat

Syftet med undersökningen var att konstatera om det fanns flintor kvar uppe i rotvältan och i marken som kunde höra till depån. Därför grävdes inget större schakt utan endast det redan blottade området intill depåns ursprungliga läge genomgicks.

Fig. 4. Karina Hammarstrand Dehman betraktar flintorna i rotvältan. Höger om grästuvan, snett nedanför de fastsittande flintorna, syns de två nedfallna flintorna på marken. Foto: Arne Sjöström.

Mellan rötter och torv, ca 1,6 m upp i rotvältan, satt 3 större flintor inom ett område på ca 0,4x0,2 m (fig. 4 och 5). Snett nedanför dessa låg ytterligare 2 flintor som fallit ner från rotvältan efter det att granen blåst omkull. Dessa låg löst på den torvjord som lossnat från rotvältan, så de bör ha följt med upp i trädets fall och ha suttit kvar ett tag bland rötter och torvjord innan de lossnade och föll ner. Två mindre håligheter i torven, som troligtvis är de ursprungliga platserna för de nedfallna flintorna, kunde också konstateras intill de som satt kvar. Avtrycken var dock inte så tydliga att det med säkerhet gick att avgöra om och i så fall vilken hålighet som hörde till vilken flinta. De lösa flintorna på marken låg med ett inbördes avstånd på 5 cm så de bör ursprungligen ha suttit nära varandra (fig. 6). Troligtvis representerar deras läge på marken även deras tidigare inbördes läge.

I rotvältan, bland torv och rötter, fanns även två större gropar som orsakats av stenblock på marken. Dessa håligheter var i formen mycket tydliga och identiska med två av de blottade stenblocken. Utifrån blockens avtryck kunde platsen för flintornas ursprungliga läge på marken bestämmas med stor säkerhet. De beräknade koordinaterna och höjden för depåns tidigare läge på marken är ca X(N)6203107,4 / Y(E)1350012,6 / Z54,95 (RT 90 2.5 gon V, höjdsystem RH 70).

Då vattennivån på platsen var hög vid tiden för upptäckten av depån, genomfördes undersökningen först 2014-04-27. Även vid detta tillfälle var vattennivån i området relativt hög, men med en enkel invallning utmed diket med lösgrävd jord kunde den sterila moränen inom ett mindre område blottläggas utan större problem. Sammanlagt undersöktes ett område från kanten av det intilliggande diket och fram till rotvältans nedre kant, en sammanlagd yta på drygt 2 m^2, vilket ungefär motsvarar det av rotvältan lyfta området (fig. 7). Då rotvältan hade en höjd på 2,1 m måste större delen av jordlagret, fram till dikeskanten ha följt med upp när granen välte. Det

Fig. 5. Tre av flintorna *in situ* uppe i rotvältan. Från ovan fynd nr 5, 2 och 3. Foto: Arne Sjöström.

Fig. 6. Flintorna nr 1 och 4 som lossnat ur rotvältan och fallit ner på marken. Det korta avståndet mellan dem indikerar att de även ursprungligen legat nära varandra. Foto: Arne Sjöström.

organogena jordlagrets ursprungliga djup på platsen bör enligt jordpackens tjocklek uppe i rotvältan ha varit drygt 0,2 m.

Jorden runt stenarna och ovan moränen fingrävdes med skärslev utan sållning. Den bestod av ett upp till 0,05 m tjockt lager höghumifierad torv. Den mesta torvjorden var lös och hade troligtvis lossnat från rotvältan när granen välte. Endast mellan några stenblock och i några mindre svackor fanns orörd torvjord. Vid platsen för depåns ursprungliga läge fanns flera större stenblock (upp till 0,5 m stora) och ett flertal mindre stenar, som alla hade kontakt med det minerogena lagret, som består av en blockrik urbergsmorän. De två stenblock som legat närmast depån var av gnejs och basalt och stack upp ovan moränlagrets yta med 0,16 respektive 0,20 m. I schaktet fanns även 4 stycken ca 0,05 m djupa svackor med torvjord som indikerar att det inom schaktets yta kan ha legat ytterligare några stenblock som dragits upp ur moränen i samband med röjning i äldre tid (fig. 7 och 8). Alla stenblock hade karaktären av att ha legat på plats sedan moränen avsattes. Ingen form av stenkonstruktion eller lösa stenar kunde konstateras i schaktet eller uppe i rotvältan. Nivåer och stenblock i schaktet dokumenterades genom inmätning med ett RTK-instrument och genom 3D-fotografering. Inga stenar eller block flyttades eller borttogs utan alla lämnades kvar på sina ursprungliga platser.

Depån har lagts ner mellan några större stenblock, inom ett ca 0,5 m^2 stort ”öppet” område, där det inte fanns lika många ur moränen uppstickande mindre stenar (fig. 8). Det relativt stenfria området har inte orsakats av att stenar följt med rotvältan upp från marken då några sådana inte kunde ses bland rötterna eller på marken, som senare nedfallna stenar. Flintorna har ursprungligen troligtvis legat direkt på eller endast några centimeter ovan moränen i torvjord. De större flintorna kan dock ha lyfts upp något från sina ursprungliga lägen när granarnas rötter växte under dem.

Fig. 7. Det undersökta området under rotvältan, vid den avslutade nivån. Nordriktning i bildens övre vänstra hörn. Skalstockens längd: 0,4 m. Foto: Arne Sjöström.

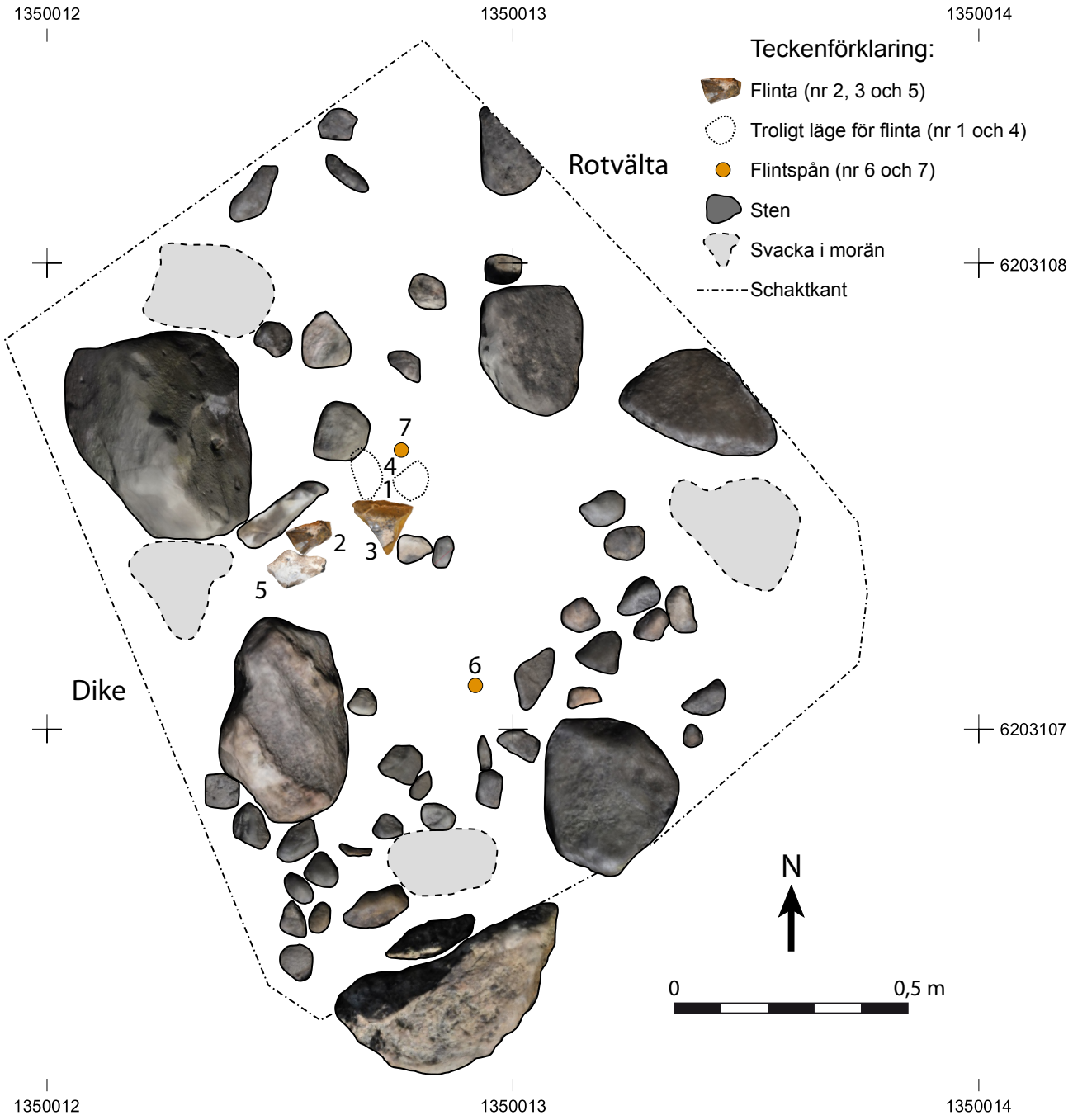

Fig. 8. Rekonstruktion av flintdepåns läge i förhållande till större stenar, stenblock och svackor i moränen, i det undersökta schaktet nedanför rotvältan. Flintornas ursprungliga lägen på marken baseras på de avtryck som stenblocken lämnat i det jordlager som kunde ses på rotvältans undersida. De mindre streckade områdena vid depån anger troliga lägen för de två flintor som hade lossnat ur rotvältan och fallit ner på marken (fynd nr 1 och 4). De tre fotograferade flintorna, som påträffades uppe i rotvältan, återges skalenligt och i sina rätta positioner, som om de legat kvar på marken (fynd nr 2, 3 och 5). Koordinatnät: RT 90 2.5 gon V.

Undersökningen av torvjorden nedanför rotvältan resulterade inte i några ytterligare fynd. Däremot framkom 2 gulpatinerade proximalfragment från flintspån vid undersökningen av torvjorden uppe i rotvältan, som även den genomgicks med skärslev (fig. 9). Då rotvältan var rik på granrötter kunde inte all jord genomsökas. Ett av spånen (fynd nr 7, 1,72 g, 31,9x14,8x2,9 mm) låg ca 0,1 m från den närmaste flintan i depån och vid samma nivå (fig. 8). Det andra spånet (fynd nr 6, 1,26 g, 24,1x13,5x3,8 mm) har också legat på ungefär samma nivå, men ursprungligen ca 0,55 m söder om depån. Spånfragmenten har troligtvis inte varit en del av depone-

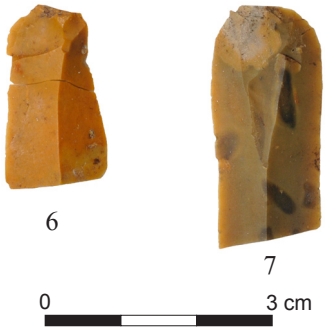

Fig. 9. Fynd nr 6 och 7. Proximalfragment av flintspån. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

ringen av de större flintorna utan kan ha hamnat där i samband med andra aktiviteter vid den forna sjö-/kärrkanten.

De 5 flintorna i depån består av 3 förarbeten till kärnor och 2 noduler med krusta och minimal bearbetning (sammanlagt 2922,87 g):

Fynd 1: förarbete handtagskärna (410,84 g, längd 113 mm, bredd 45 mm, höjd 60 mm). Handtagskärnan, som är ett förarbete, låg nedfallen i lös torvjord under rotvältan (fig. 10). Ena bredsidan av kärnan har en flat heltäckande yta med krusta medan den andra sidan och fronten bär spår från några avslag som gjordes innan plattformen skapades. I den ena änden av kärnan finns vid plattformen en orenhet i flintan och några sprickor och hertzkoner som gör den olämplig som front. Andra änden av plattformen har en jämn yta som är något konkav i sin yttersta del, vilket gör den väl lämpad som front. Den har endast mindre spår av preparering utmed plattformens ena långsida. Krustaytan har minimala rester av kvarsittande kalk, vilket tyder på att det rör sig om en morän- eller strandflinta. Den är kraftigt patinerad i gul-orange färg.

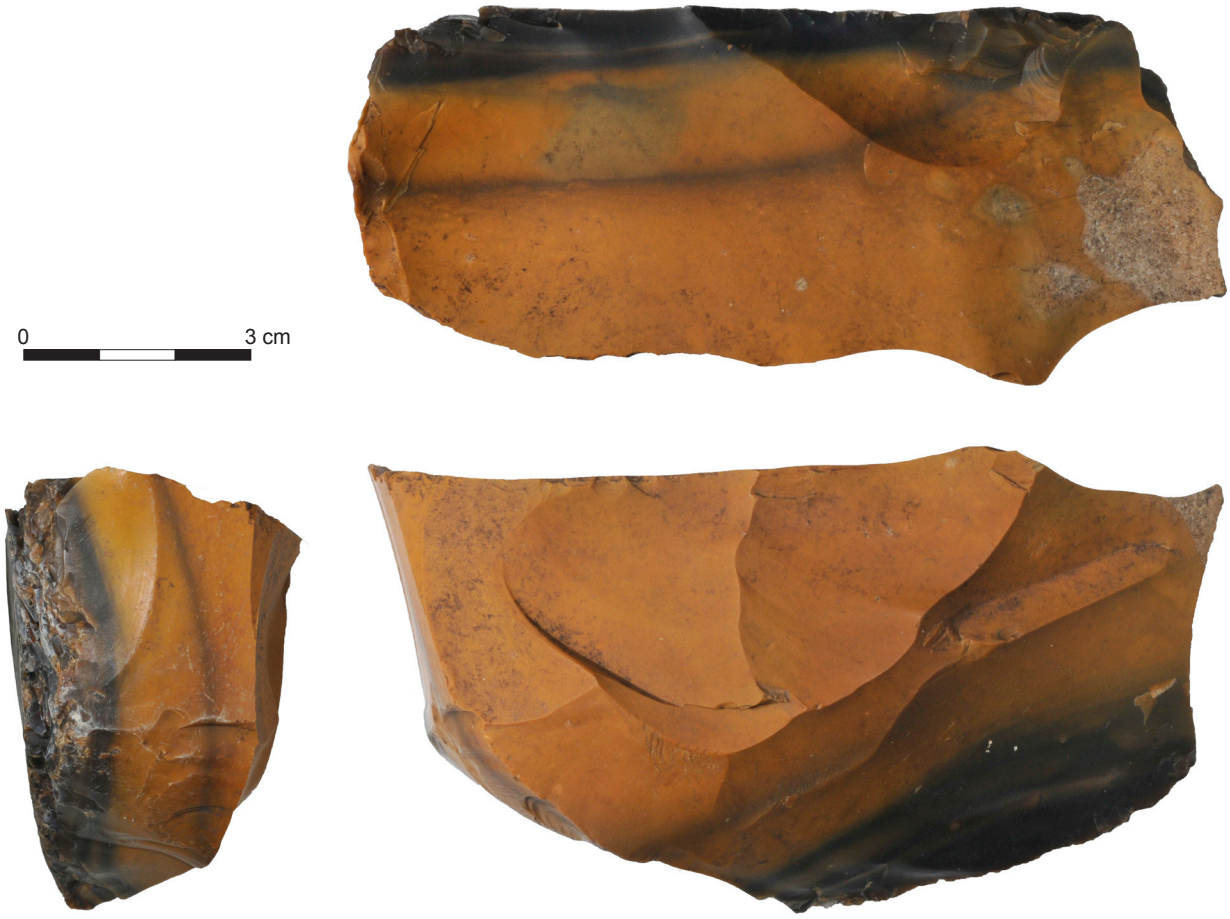

Fig. 10. Fynd nr 1. Förarbete till handtagskärna, plattform, sida och front. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

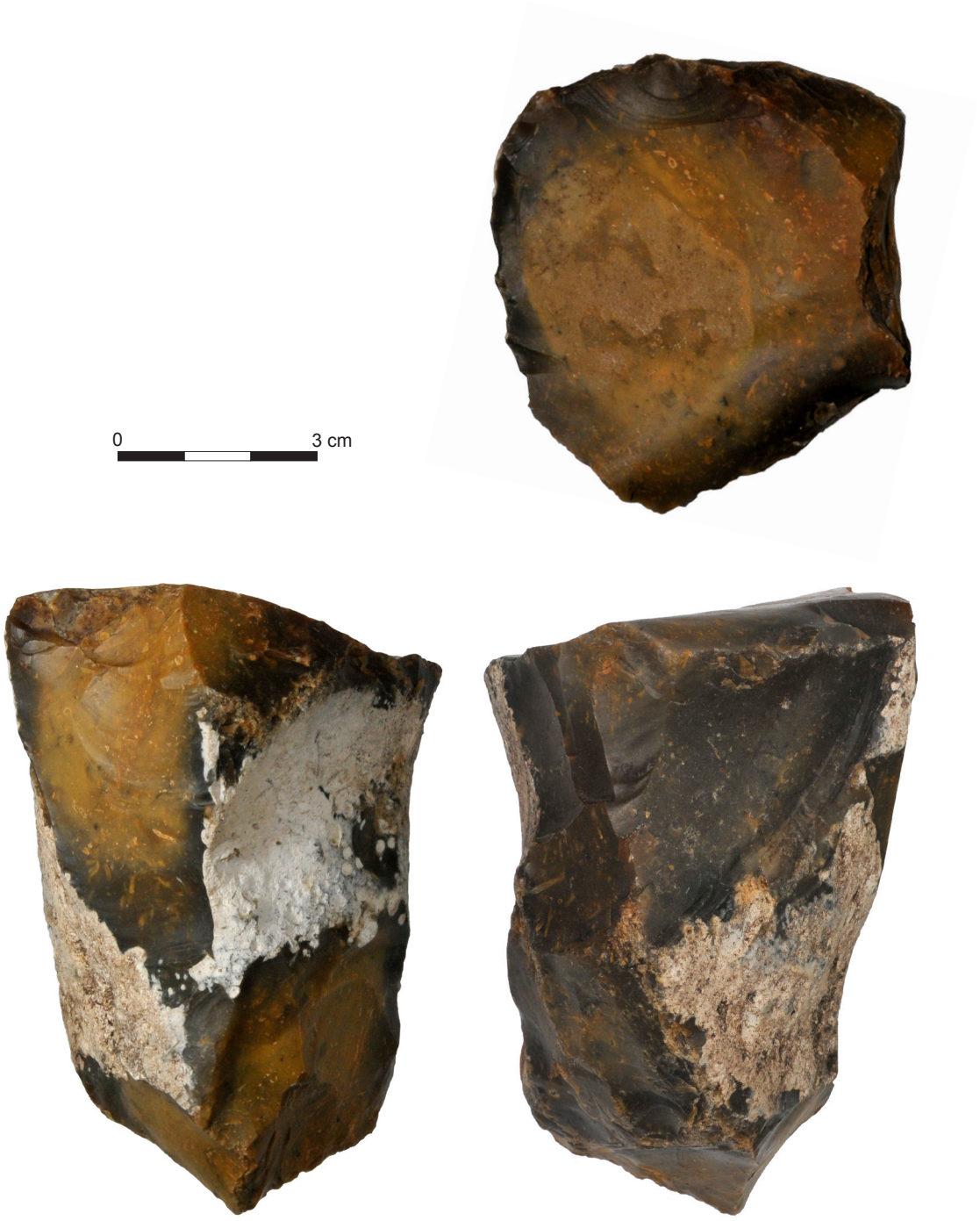

Fig. 11. Fynd nr 2. Förarbete till spånkärna, plattform, och sidor. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

Fynd 2: förarbete kärna (462,55 g, längd 62 mm, bredd 50 mm, höjd 93mm). Kärnan har både bevarad kalkkrusta och äldre matta ytor utan krusta som är svallade, vilket tyder på att råämnet utgjorde en morän- eller strandflinta (fig. 11). Ytan på den inre delen av kärnan är gulpatinerad. Några mindre avslag har slagits av från två mindre motstående områden, med riktning från plattformen. Några avspaltningar har även gjorts med riktning från kölen. Den låg tätt intill flinta nr 5 och ursprungligen även intill en långsmal sten på marken, med plattformen vänd i sydvästlig riktning (fig. 8). Med tanke på kärnans koniska form är det troligt att den var tänkt att användas som spånkärna.

Fynd 3: förarbete kärna (878,49 g, längd 139 mm, bredd 69 mm, höjd 104 69 mm). Även denna flinta har kraftigt svallade ytor med ytterst lite bevarad krusta (fig. 12). Den har gulpatinerade ytor på de avslagsnegativ som gjordes när den tillverkades, medan de naturliga ytorna inte är lika patinerade. Råämnet har haft en ursprunglig flat yta som lämpat sig som början på en plattform. Ytan har friskats upp genom ett

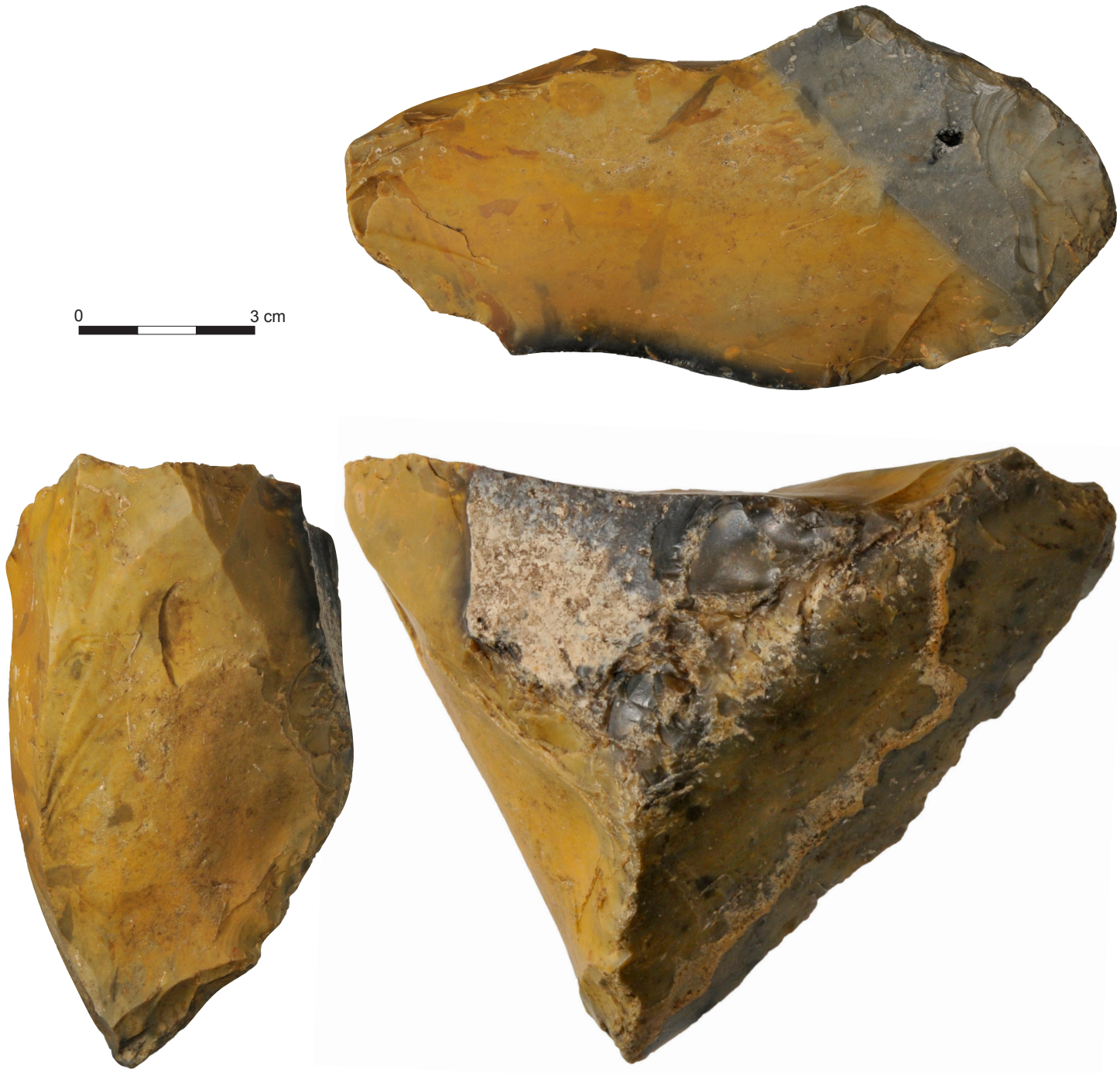

Fig. 12. Fynd nr 3. Förarbete till spånkärna/handtagskärna, plattform, sida och front. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

avslag med riktning från fronten. Utmed plattformens kant finns längs fronten ett flertal mindre avslagsnegativ och utmed ena långsidan även några kraftigare avslagsnegativ. Troligtvis har den råhuggna kärnan varit ämnad att bli en handtagskärna. På plattformen finns utmed mitten av den ena långsideskanten (den med krusta) ett mindre område med gloss (ca 3x20 mm). Denna gloss och den vid området avrundade kanten tyder på att kärnan använts för någon form av skrapning. Även denna kärna har legat med plattformen vänd i sydvästlig riktning (fig. 8).

Fynd 4: nodul (696,52 g, längd 135 mm, bredd 67 mm, höjd 75 mm). Nodulen är till större delen täckt med kalkkrusta och flintan är huvudsakligen svart i färgen (fig. 13). Den är förhållandevis knölig i formen vilket gör att en eventuell kärna inte skulle bli så stor efter en initial bearbetning. En trolig plattform har skapats i ena änden (med ett slag från ena långsidan) och utmed kanten kan ses några mindre avslagsnegativ. I

Fig. 13. Fynd nr 4. Flintnodul sedd från tre håll. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

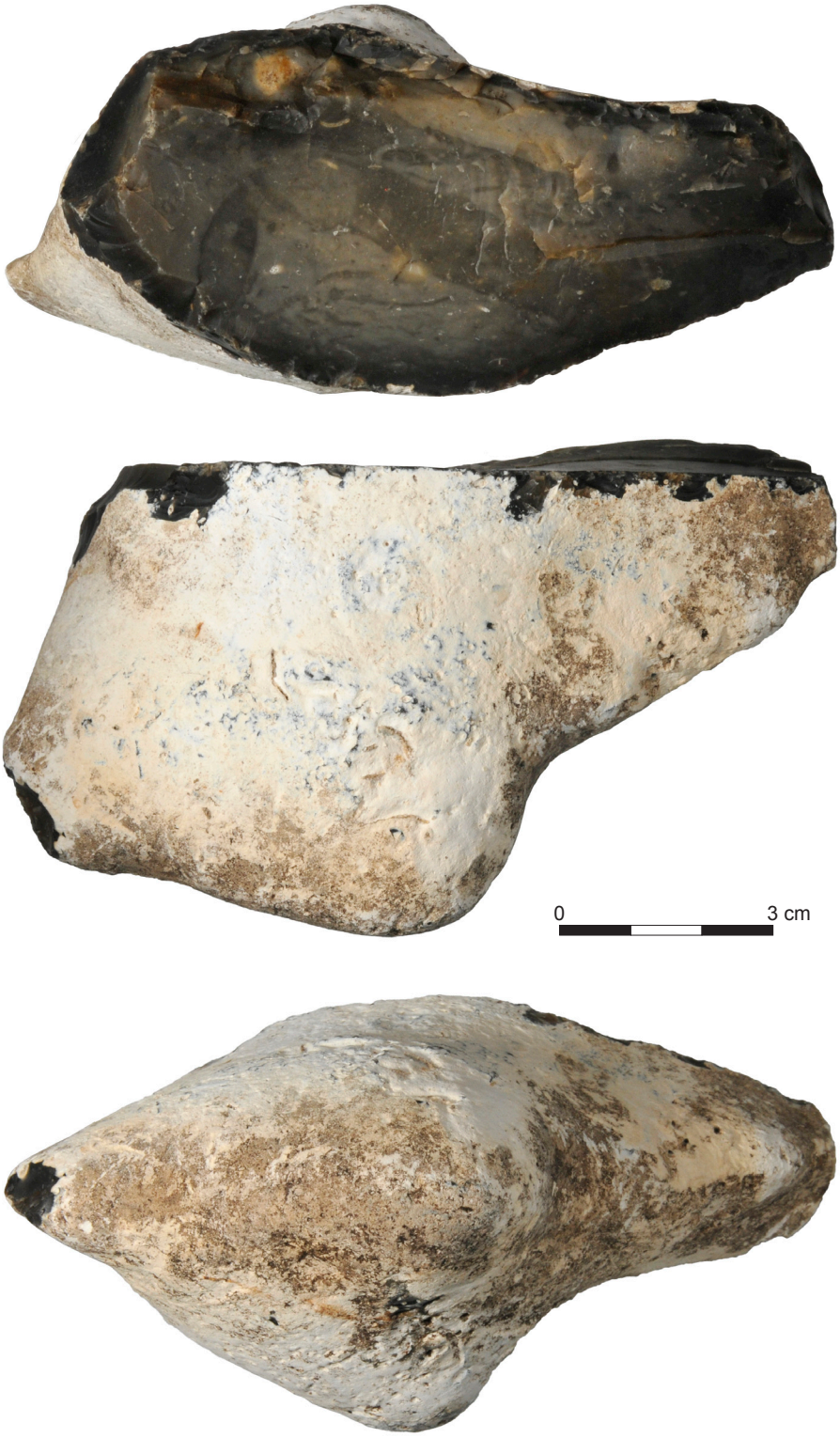

Fig. 14. Fynd nr 5. Flintnodul sedd från tre håll. Skala 1:1. Foto: Arne Sjöström.

den andra änden finns en naturlig äldre blottad matt flintyta vars ena kant även varit föremål för mindre preparering. Med tanke på den troliga plattformen är det är inte omöjligt att även detta råämne var tänkt att bli en handtagskärna. Den påträffades löst liggande på marken nedanför rotvältan.

Fynd 5: nodul (474,47 g, längd 119 mm, bredd 59 mm, höjd 65 mm). Flintan är huvudsakligen svart i färgen och har förhållandevis mycket bevarad kalkkrusta (fig. 14). Inga spår av bearbetning kan konstateras men den har en flat naturlig avspaltad yta som troligtvis var tänkt att fungera som en plattform. Även denna nodul skulle kunna vara lämplig för tillverkning av en handtagskärna. Den var belägen alldeles intill kärna nr 2 med den potentiella plattformen vänd i sydlig riktning.

Den förarbetade kärnan nr 1 har en tydlig form av en handtagskärna. Utifrån denna kan depån grovt dateras till mellersta mesolitikum. Eventuellt kan åldern preciseras något till sen maglemosetid – tidig kongemosetid utifrån handtagskärnans form, som är förhållandevis hög. Även formen och bearbetningen på några av de andra flintorna indikerar att man ämnat tillverka handtagskärnor.

Diskussion

Daterbara flintdepåer/deponeringar från mesolitisk tid är ovanliga varför en dokumentation av fyndplatsen var av stor betydelse, inte minst utifrån de vetenskapliga frågeställningar som berör institutionens insatser i mossområdet. Frågan är i vilket syfte man deponerat flintorna, om det rör sig om en profan flintgömma eller en rituell nedläggelse i form av ett så kallat våtmarksoffer. Talrika fynd av föremål i skånska våtmarker, vattendrag, källor m m - från neolitisk tid till nutid - vittnar om en långvarig offertradition med koppling till vatten. Till skillnad mot de mesolitiska våtmarksnedläggelserna är de neolitiska offerfynden oftast mer spektakulära och tydliga genom förekomsten av praktföremål som stora flintyxor och keramikkärl, många gånger i form av samlingsdepositioner (Berggren 2010; Karsten 1994). Mesolitiska våtmarksoffer är till karaktären något annorlunda och frågan är huruvida många av de mesolitiska våtmarksfynden egentligen utgör offernedläggelser. Trönndal (1993) har i ett arbete om mesolitiska offerfynd kunnat urskilja en förändring över tid, vad gäller typen av nedläggelser, från djurkroppar i början av mesolitikum till yxor i den senare delen.

Vid Ageröds och Rönneholms mossar har det framkommit några mesolitiska depåfynd som troligtvis utgör offernedläggelser. En av de odiskutabla består av en depå med 3 spetsvapen som påträffades vid Sjöholmen 1885. Depån framkom vid grävningsarbete i kanten av en backe, i östra kanten av Rönneholms mosse. Spetsvapnen, som idag finns i Statens Historiska Museums samlingar, är ovanligt långa, och det längsta är inte mindre än 44 cm långt. Mesolitiska enkelfynd och depåer med större flintor, som placerats avsides från samtida boplatser, kan likväl vara material- och redskapsgömmor, trots att de framkommit i våtmarker. Speciellt med tanke på om även boplatserna är belägna i samma våta miljö. Intill mossboplatsen Rönneholm 9 påträffades en depå mellan rötterna på en stubbe, som troligtvis är en materialgömma. Depån består av en större obearbetad flintnodul, ett förarbete till en spånkärna och en knacksten. Andra flintsamlingar vid mossboplatserna har en mer tydlig profan karaktär och kan bestå av blandade material med avfallsbitar, större avslag, enstaka spån m m, som var tänkta för framtida bruk (Sjöström 1995).

Vissa depåer, som vid en första anblick kan synas vara profana, utgör troligtvis rituella offerdeponeringar. Detta gäller bl a de spåndepåer som framkommit i Ageröds och Rönneholms mossar. När den största kända mesolitiska spåndepån påträffades vid boplatsen Rönneholm 8, bestående av 108 flintspån, var det oklart huruvida samlingen av spån skulle ha utgjort en offerdeponering (Sjöström 1995). En detaljerad analys av flintmaterialet vid den närbelägna boplatsen visade att spånen inte tillverkats på plats utan transporterats i färdigt skick ut i fornsjön. Ytterligare några fynd av spåndepåer på mossarna har stärkt antagandet att spån haft en viktig betydelse vid offerceremonier. Det är inte bara det faktum att flera spån ligger tillsammans i en depå utan även sammansättningen av spånen. En eller flera spånserier kan ofta passas samman och enstaka välformade spån som saknas har valts ut för en annan användning. Dessa spåndepåer ingår troligtvis i en kedja av ritualer som förutom själva nedläggelsen i våtmarken även involverar produktionen av spånen.

Liknande spånsamlingar har också påträffats i danska mesolitiska kontexter (Fischer 2004). Ett mycket intressant fynd, med möjlig koppling till spåndepåer, utgörs av en 21 cm lång flintnodul vars kalkkrusta försetts med en mängd inristningar. Den

framkom vid en mosse på den maglemosetida boplatsen Holmegaard V på Själland. Nodulen har fragmenterats och syftet har varit att producera några spånkärnor. Det mesta flintmaterialet från den sönderslagna kärnan påträffades på boplatsen, utom de längsta, mest symmetriska spånen (Fischer 1974). Denna till formen något udda nodul har troligtvis varit föremål för någon slags ritual där man försåg den med ornamentik innan fragmenteringen. Då flera av de längre spån som tillverkades ur kärnan inte påträffades på boplatsen skulle det kunna tyda på att spånen var ämnade för ett speciellt syfte på en annan plats. En del av dessa kan ha använts i rituella sammanhang liksom fynden av mesolitiska spåndepåer indikerar.

En spåndepå som påträffades i Ageröds mosse 1947 är speciellt intressant då man bl.a. fann några större flintstycken intill. Depån uppmärksammades av en ung pojke (Gösta Karlsson) som hjälpte till vid torvupptagningen på mossen. Intill spåndepån låg ett halsband av hasselnötter och två större flintnoduler. Fyndomständigheterna är något oklara då de framkom i ett schakt där man höll på med torvupptagning (Gösta Karlsson, muntlig uppgift). Det var dock tydligt vid undersökningen av platsen att det inte fanns några boplatslager i anknytning till fynden. Fynden ska ha legat på en mindre torvklack (en några kvadratmeter stor barriär av torv vars funktion var att hindra vattenflödet) i täktschaktet mitt emellan boplatserna Ageröd V och Ageröd VI, d.v.s. minst 40 m ifrån de båda boplatserna. Spånen i depån kunde passas samman och depån har samma karaktär som spåndepåerna från Rönneholms mosse. Denna spåndepå har uppenbarligen placerats på en speciell plats, ett bra stycke från närmaste boplats, där man även deponerade ett halsband och flera stora flintknutor. Det är inte omöjligt att även råämnen och kärnor hade en speciell betydelse som offergåvor då dessa var en del av grunden i rituell spåntillverkning, med bl.a. efterföljande deponering av spån. Fynd av spån och spånblock, tillsammans med neolitiska föremål, visar att dessa föremålstyper utgjort en del i en långvarig offertradition (Karsten 1994).

Depån vid rotvältan var väl samlad inom en mindre yta och den representerar sannolikt en enstaka nedläggelse. Huruvida det rör sig om en rituell sådan är svårt att avgöra med tanke på att det till synes inte rör sig om några speciella föremål, utan råämnen och kärnor. De stenblock vid vilka depån var nedlagd, var några av de större i området. Blocken kan ha utgjort någon form av markering, så att man visste var flintorna låg. De kan ha gömts undan när man lämnade platsen och syftet var kanske att de skulle tas upp igen och användas för spånproduktion när man återvände. Med tanke på att det vid Ageröds mosse påträffats flintnoduler i en trolig offerkontext, i anknytning till en spåndepå och det mycket udda fyndet av ett hasselnötshalsband, kan depån likaväl representera ett våtmarksoffer.

Det var tydligt utifrån spridningen av bearbetad flinta i hyggesplöjningen på det intilliggande fältet att depån inte var placerad i kanten av en boplats vid den lilla fornsjöns strand eller i ett utkastlager. De två flintspånen som framkom i rotvältan har antagligen inte varit en del av deponeringen av de fem större flintorna, men det är inte uteslutet att de på något sätt ingått i en form av ritual på platsen i samband med deponeringen.

Tack till

Markägaren Gun-Britt Dahlqvist i Lund tackas för positivt bemötande och tillstånd för undersökningens genomförande. Även Sydsvensk Arkeologi AB tackas för utlåning av RTK-instrument.

Referenser

Althin, C.-A. 1954. The Chronology of the Stone Age Settlement of Scania, Sweden. Acta *Archaeologica Lundensia, Series in 4º*. No 1. Lund.

Berggren, Å. 2010. *Med kärret som källa: om begreppen offer och ritual inom arkeologin.* Vägar till midgård, 13. Falun.

Fischer, A. 1974. An ornamented flint-core from Holmegård V, Zealand, Denmark. *Acta archaeologica,* 45.

– 2004. Tissø og Åmoserne som trafikforbindelse og kultsted i stenalderen. *Årbog for Historisk samfund fra Holbæk Amt* 2003.

Forssander, J.-E. 1930. En märklig stenåldersboplats vid Sjöholmen. *Meddelanden från Lunds Universitets Historiska Museum*, 1930.

Karsten, P. 1994. Att kasta yxan i sjön: en studie över rituell tradition och förändring utifrån skånska neolitiska offerfynd. *Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8º,* No. 23.

Larsson, L. 1978. Ageröd I:B - Ageröd I:D. A Study of Early Atlantic Settlement in Scania. *Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4º*, No 12. Lund.

– 1983. Ageröd V. An Atlantic Bog Site in Central Scania. *Acta Archaeologica Lundensia, Series in 8º*, No 12. Lund

Larsson, L. & Sjöström, A. 2010. Mesolithic research in the bog Rönneholms mosse, southern Sweden. *Mesolithic Miscellany,* 21:1.

– 2011a. Mosens skatte. *Skalk*, 2011:2.

– 2011b. Bog sites and wetland settlement during the mesolithic: research from a bog in central Scania, southern Sweden. *Archäologisches Korrespondenzblatt*, 41:4.

– 2013. Mesolithic research in the central part of Scania, southern Sweden. I: K. Johansson & M. Tõrv (Red.) *Man, his time, artefacts and places. Collection of articles dedicated to Richard Indreko.* (Muinasaja teadus, 19). Tartu.

Nilsson, T. 1935. Die pollenanalytische Zonengliederung der spät- und postglazialen Bildungen Schonens. *Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar,* Bd 57. H. 3.

– 1964. Entwicklungsgeschichtliche Studien in Ageröds mosse, Schonen. *Lunds Universitets Årsskrift, N. F. Avd. 2. Bd 59*, Nr 8:4-34.

– 1967. Pollenanalytische Datierung Mesolithischer Siedlungen im Randgebiet des Ageröds Mosse im mittleren Schonen. *Acta Universitatis Lundensis Sectio II,* No. 16:80.

Rydbeck, O. 1930. The earliest Settlement of Man in Scandinavia. *Acta archaeologica*, 1.

Sjöström, A. 1995. *Grävningsrapport. Rönneholm 4, 5, 7 och 8. Arkeologisk förundersökning av fyra mesolitiska boplatser å Hassle 32:18, Stehag socken, Eslövs kommun, Skåne. Rapporter från institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet*, Nr 1.

Trönndal, C. 1993. *Rituell tradition och social förändring. Mesolitiska deponeringar med utgångspunkt från Hindby Offerkärr, Malmö*. C-uppsats. Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.

Muntlig uppgift

Gösta Karlsson †, Eslöv (2004-08-02)

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-10605-2014
Beslutsdatum:	2014-04-24
Län:	Skåne
Kommun:	Höör
Socken:	Munkarp
Fastighet:	Ageröd 1:29
RAÄ-nummer:	Ej registrerad
Ekonomiska kartans blad:	3D 0a Munkarp
Koordinatsystem:	RT 90 2.5 gon V
Höjdsystem:	RH 70
Beräknad X(N)-koordinat:	6203107,4
Beräknad Y(E)-koordinat:	1350012,6
Beräknad höjd:	54,95
Datum för undersökning:	2014-04-27
Undersökt yta:	2,02 m^2
Projektledare:	Björn Nilsson
Arkeologisk personal:	Arne Sjöström & Karina Hammarstrand Dehman
Arkivmaterial:	Ritningar, foton, fyndregister och mätdata kommer att förvaras vid Lunds universitets historiska museum.
Fyndmaterial:	Fynden kommer att förvaras vid Lunds universitets historiska museum under LUHM-nummer 32488.